

VI. BIBLIOGRAFIE

Bogdan TEODORESCU *

Am selectat din cărțile anului 2007 o enciclopedie, un volum de sinteză, câteva mari monografii consacrate unor personalități proeminente ale lumii românești, un grupaj de titluri care îl are ca subiect principal pe Adolf Hitler și statul nazist și un recent eseu al profesorului Lucian Boia despre Occident.

Compartimentul de istorie românească l-am deschis cu volumul despre întemeierea Valahiei datorat profesorului Neagu Djuvara și l-am continuat (oarecum ex abrupto) cu Raportul Tismăneanu, apărut la Humanitas în toamna anului trecut, două cărți care nu au în comun decât vâlva stârnită la punerea lor în circulație.

Am adăugat ciclului consacrat comunismului și postcomunismului două apariții de la Polirom: „Dosarele Securității, studii de caz” și „Elitele comuniste” precum și volumul dedicat mineriadelor apărut la editura Curtea Veche. Am completat cu o savuroasă lucrare care inventariază, înainte și după 1989, multe din locurile comune ale culturii noastre generale, aproape toate incorecte „Cartea ignoranței. Mic tratat pentru cei care știu ... că nu știu”

Această scurtă trecere în revistă, strict subiectivă, se încheie cu prezentarea câtorva lucrări tipărite ale membrilor Societății de Științe Istorice și cu de acum obișnuita inventariere a temelor și subiectelor revistelor franțuzești Histoire și Historia din 2007. Ca un bonus ne vom opri doar în treacăt asupra colecțiilor Enciclopedica – Cotidianul și vom prezenta succint bilunarul de politică externă, cum altfel numit decât Foreign Policy, la primul său număr în limba română.

Să le luăm pe rând.

ISTORIE UNIVERSALĂ

Dintre multele enciclopedii de istorie universală, toate traduceri, apărute și la noi în ediții asemănătoare originalului: coperti rezistente atrăgător alcătuite, grafie ușor lizibilă, imagini corect reproduse, de regulă color și în număr mare, scheme și grafice cât cuprinde, am ales-o pe cea

* Prof. dr., Colegiul Național „Victor Babeș”, București.

patronată de editura Reader's Digest care pune la dispoziția publicului varianta engleză, ușor sporită într-o ediție germană apărută în același an (1996) și acum completată cu articole și subiecte de istorie românească, pentru că se adresează unor cititori în această limbă.

Enciclopedia este structurată pe trei capitole esențiale: articole simple, ordonate alfabetic de la marele șah persan Abbas I (1557-1628) până la reformatorul protestant elvețian Ulrich Zwingli (1484-1531) (în număr de peste 3000, termenii scriși cu majuscule în interiorul articolelor conducând la articole conexe), articole tematice, de o largă deschidere încorporând spații (Mesopotamia, Dacia), personalități (Caesar, Hitler, Shakespeare), subiecte economice (Comerțul, Hansa, Petrolul), subiecte politice (Comunismul, Fascismul), subiecte culturale (teatrul grec, universitățile), religie (Pelerinaj, Isus Cristos, Islam), monumente (Goticul, Versailles), etc. și repere în istorie, cele mai importante evenimente cu datele la care s-au petrecut în cele mai diverse locuri ale lumii în același timp. Două vacanțe nu mi-au fost suficiente pentru a găsi o singură eroare, inclusiv în compartimentul românesc al lucrării, alcătuit de Ștefan Stoica și Horia C. Matei, istorici ce frecventează de mult și cu succes spațiul enciclopedic. Nu numai o carte frumoasă, dar și una foarte utilă.

Nevoia elaborării într-un timp scurt a unei lucrări mi-a adus în față o carte pe care sistematic o ocolisem ori de câte ori îmi apăruse în față în librării: un eseu de peste 800 de pagini, în fapt o sinteză de istorie universală din perspectiva „Ascensiunii Occidentului” publicată la începutul anilor 60 ai secolului trecut și tradusă în românește abia în 2000 (într-o prefață la o altă ediție, autorul, William H. Mc Neill, universitar american, își evaluează la 25 de ani de la apariția lucrării cele mai importante erori, încercând cumva să le explice și să le corijeze). Peste cei aproape 50 de ani care s-au scurs de atunci sinteza mi-a furnizat utile reflexii despre modul în care ar trebui înțeleasă istoria globală pe baza concepțiilor americane despre difuziunea culturilor, principalul factor de schimbare în istorie fiind contactul cu populații străine, posesoare de tehnici noi și neobișnuite.

De aici decurg în concepția istoricului american două consecințe: noile civilizații stârnesc popoarele vecine în a le imita pentru a dispune astfel de bogăția și puterea lor împotriva unei tendințe tot la fel de puternice de conservare a tradițiilor și instituțiilor care le păstrează identitatea. Nu în ultimul rând aceste contacte care reprezintă viitorul istoriei ar trebui studiate cu prioritate cu atât mai mult cu cât afirmarea superiorității incontestabile a unei civilizații împinge mișcarea lumii într-o singură direcție.

După un autor american interesat de ascensiunea Occidentului, iată și un autor român, universitar distins ambiționând să ne ofere o interpretare istorică a Occidentului. Este vorba de profesorul Lucian Boia specialist reputat în istoria ideilor și a imaginarului cât și prin investigarea tenace a unei largi serii de mitologii (de la comunism la viața extraterestră, de la naționalism la sfârșitul lumii și în antecedente apropiate, la democrație)

De data aceasta obiectul cercetării îl reprezintă acel Occident, care de o mie de ani încoace este promotorul schimbării și perfecționării continue iar cartea înfățișează tocmai modul în care de la descoperirile geografice la revoluția industrială și de aici la globalizare, această parte a lumii nu a părăsit niciodată dinamica propriei autodepășiri constituind astfel lumea în care trăim.

În ultimii doi ani editura All a preluat de la o prestigioasă editură britanică Routledge, colecția sa de biografii imperiale romane datorată unor specialiști englezi din spațiul universitar european. Am găsit în librăriile noastre trei din cele cinci volume apărute sau anunțate a fi tipărite, consacrate, în ordine cronologică lui Traian, Hadrian și lui Constantin cel Mare și Imperiului Creștin (ar fi încă două titluri, unul pentru Caligula, celălalt pentru Nero).

Structura monografiilor este în esență aceeași: prefața, o listă de ilustrații și alta de hărți, o cronologie, lucrarea propriu-zisă organizată pe capitole, abrevierile, notele, numărând zeci de pagini și o bibliografie, care înregistrează atunci când este cazul și autori români (volumul despre Traian îi menționează pe Ioana Cătănicu, V.A. Georgescu, S. Glodariu, D. Protase, R. Vulpe, în ansamblu în publicații apărute înainte de 1989 în țară și în străinătate). Un index cu numele de persoane încheie fiecare monografie. Cele trei cărți datorate unui grup de universitari (în ordinea titlurilor) Julian Benett, Anthony R. Bercley și C.N. Odahl, se remarcă prin utilizarea unui număr impresionant de surse, care nu acoperă nici o clipă discursul autorului, limpede, precis, atractiv, un model de felul în care trebuie elaborate asemenea lucrări, o erudiție complet lipsită de ostentație fiind prezentă în fiecare pagină.

Și în anul care a trecut editurile românești au scos pe piață câteva traduceri reflectând interesul constant al publicului nostru pentru nazism și pentru Adolf Hitler.

Regretatul profesor german Norbert Frei, autor a numeroase lucrări pe această temă, a publicat la grupul editorial Corint într-o ediție revăzută și completată, un studiu despre „Statul Fuhrerului. Regimul național-socialist 1933-1945”. Câțeva idei generale domină această abordare. Mai întâi că

preluarea funcției de cancelar de către Hitler și instalarea guvernului nazist nu a însemnat de la început o inevitabilitate a catastrofei care a produs prăbușirea Reichului german și diviziunea Europei. Apoi există numeroase dovezi potrivit cărora lovitura de forță din 30 iunie 1934 care a eliminat SA-ul ca focar de tulburări în interiorul „mișcării” politice conduse de Hitler, i-a favorizat mitul, a permis o reorganizare a regimului și s-a bucurat de o mare receptivitate în rândurile societății germane. Acești „ani buni” și succesele lor economice explică susținerea de care s-a bucurat nazismul, până târziu după bătălia de la Stalingrad.

Poziția autorului față de Hitler și regimul național-socialist este susținută în trei mari capitole: Criza regimului în primăvara anului 1934, Evoluția internă a celui de al Treilea Reich (constituție – 1933-1934, consolidare – 1935-1938, radicalizare – 1938-1945) și Statul Fuhrerului: trăsături și consecințe; 50 de pagini de documente, alte 20 care înfățișează situația cercetării la zi, tabele cronologice și sinoptice se adaugă unei lucrări elaborate exemplar.

Pentru a rămâne în același domeniu semnalăm și un alt volum, care nu s-ar fi alcătuit niciodată dacă Stalin nu ar fi manifestat un interes excepțional pentru Hitler și aceasta și după căderea Reichului și decesul marelui său învins. În bună măsură personalități asemănătoare, (istoricul englez Alain Bullock a dat chiar o lucrare pe acest subiect, Hitler și Stalin, încă din 1991) Stalin s-a arătat mult mai rațional și mai prudent și mult mai puțin încrezător în steaua sa norocoasă.

Cartea de care vorbim, intitulată „Dosarul Hitler” (Editura Meditații, de care acum prima dată luăm cunoștință) este un opus secret al NKVD-ului pentru dictatorul de la Kremlin alcătuit pe baza protocoalelor de anchetă ale aghiotantului personal al lui Hitler, Otto Gunsche și ale ordonanței Heinz Linge, pe când aceștia se aflau în detenție la Moscova în anii 1948-1949. Sub ochii lor, oameni care totuși n-au intrat niciodată în intimitatea cancelarului, s-a desfășurat spectacolul fascinant al gesturilor, atitudinilor, conversațiilor lui Hitler, un personaj diferit de multe ori de omul public, cu gesticulație largă și voce iritată, imaginea inflexibilității niciodată despărțită de adulația mulțimilor.

Revizuit în unele chestiuni, de detaliu, chiar de stilștii NKVD-ului, memorialul celor doi ofițeri așează într-o lumină nouă conflictul Hitler-Stalin, , una din cheile înțelegerii profunde a secolului trecut.

Din anturajul lui Otto Gunsche a făcut parte și Rochus Misch, membru al unui grup de 20 de persoane care alcătuia garda personală a Fuhrerului. Un german care nu a participat la nici una din structurile statului nazist, care

n-a citit Mein-Kampf, dar care la 23 de ani a fost selecționat de Hitler să-l păzească, funcție pe care a îndeplinit-o apoi din 1940 și până la sinuciderea acestuia în primăvara 1945.

Nu în detenție sub ochii vigilenți ai Securității sovietice, ci în locuința sa din Berlin, zguduit de moartea soției sale, la o vârstă înaintată, Rochus Misch își aduce aminte de anii îndepărtați ai războiului, exclusiv din dorința de a înțelege cum i-a fost îngăduită o asemenea ascensiune. Scrisă în 2005, publicată într-o variantă franceză în 2006, cartea a fost tradusă în românește anul trecut sub titlul „Am fost garda de corp a lui Hitler (1940-1945)”, mărturie culeasă de Nicolas Bourcier.

ISTORIE ROMÂNEASCĂ

Vara trecută, profesorul Neagu Djuvara a lansat volumul „Thocomerius – Negru-vodă” la editura Humanitas. Cum se obișnuiește la noi, ori de câte ori se publică ceva nou, aici cu un ușor aer senzațional, apariția volumului mai întâi la un târg de carte și apoi în librării, a fost precedată de interviuri în publicațiile centrale și la televiziune, din subiect de strict interes științific devenind astfel unul aproape monden. Ai citit ultima carte a lui Djuvara? a fost șlagărul verii trecute. Am citit-o și eu constatând că opiniile de bun simț ale autorului merită o discuție aprofundată, cu concluzii noi. Aș rezuma pe scurt volumul reducându-l la afirmațiile sale esențiale.

1) Geneza statelor din Europa medievală, datorează foarte mult valurilor succesive de migratori, în cazul dat al voievodatelor românești, penultimul, cel cuman, fiind hotărâtor.

2) În contextul politic și militar care a îngăduit tătarilor conduși de Nogai să ia în stăpânire efectivă teritoriile dintre Carpați și Dunăre, numeroși cumani au rămas între români.

3) Negru-vodă, coborâtor din Țara Făgărașului este tot una cu Thocomerius, tatăl lui Basarab, cuman de origine.

4) Basarab este fiul lui Thocomerius, evident cuman și catolic în străvechea tradiție a Episcopiei Milcoviei, recunoscut ca atare de Papă. Construcția Țării Românești s-a realizat nu împotriva stăpânirii tătărești, ci în înțelegere cu aceasta, profitându-se din plin de criza statului medieval maghiar, de anarhia care a urmat stingerii Arpadienilor și de anii în care primul Angevin, Carol Robert, s-a străduit să ridice autoritatea monarhiei grav afectată în tumultuosul interregnum de la răscrucea secolelor XIII-XIV.

Mânușa a fost aruncată, să vedem cine o s-o ridice!

De la timpurile neguroase ale închegării statalității medievale ajungem la înfăptuirea României moderne. Anul trecut a fost inițiată publicarea Jurnalului regelui Carol I, primul volum acoperind anii de început ai monarhiei (1881-1887). Sunt de regulă notații scurte, extrem de concise, uneori chiar impersonale, în bună măsură reflectând activitatea de protocol: participarea suveranului la manevre militare, inaugurarea de edificii, serbări populare, vizite într-o regiune sau alta a țării, plimbări pe Dunăre, rar incomodate de un accident climatic sau de o indispoziție a reginei. Evenimentele cu încărcătură politică apar ici-acolo: o călătorie cu scopuri diplomatice în străinătate, discuția cu un demnitar, primirea unei delegații străine. Imaginea monarhului este una de echilibru, seninătate, maiestate (aici în sensul de solemnitate care impune respect). Regăsim în paginile Jurnalului pe acel Carol bine știut, ascuns în spatele unei imagini oficiale, disprețuitor de coteriile balcanice, respectat și rece, mereu egal cu el însuși și cu misiunea pe care și-o asumase.

La polul oarecum opus se află memoriile Reginei Maria, din care editura All ne-a restituit sub titlul „Capitole din viața mea”, o scriere inedită, descoperită după lungi strădanii la Arhivele Naționale din București. Ceea ce se știa era că după succesul celor trei volume din „Povestea vieții mele”, apărută în anii 1934-1935, regina fusese sfătuită să o continue într-un al patrulea tom. Lucrarea fusese începută dar neînțelegerile dintre mamă și fiu (în cazul de față Carol al II-lea care după înscăunare – 1930, i-a interzis orice amestec în viața publică și îi controla strict viața de fiecare zi), Maria se decisese să trimită manuscrisul în străinătate. Boala și moartea sa (în 1938) lăsaus chestiunea fără răspuns: manuscrisul fusese distrus la cererea suveranului? fusese depus la o ambasadă străină ? sau trimis unor prieteni în afară ? sau era de căutat în țară ? Ultima variantă s-a dovedit în cele din urmă adevărată. 12 capitole, inegale ca valoare documentară și chiar literară (notele, scrise evident în ultimii ei ani) înfățișează prima perioadă imediat postbelică, conferința de pace de la Versailles, voiajele diplomatice ale suveranei în Anglia și Franța, primul tur al Transilvaniei după Marea Unire (23 mai – 1 iunie 1919), ultima întâlnire după cinci ani de separare, cu mama sa Marea Ducesă Maria Alexandrovna (1920). În partea finală sunt înfățișați sintetic anii 1919-1922, cu formarea primului Parlament al României Mari, constituirea guvernului Averescu și reconstrucția socială și politică ce i-a urmat. Note, o bibliografie selectivă, dar și arbori genealogici ai familiei regale, un index de nume și mai multe fotografii (multe, mărturisesc a le fi văzut pentru prima oară) completează ediția. Femeie, în

totul superioară, Regina Maria a avut și un mare talent literar, o remarcabilă capacitate de evocare, un stil atrăgător, paginile ei memorialistice stând alături de cele mai bune producții de gen. Se adaugă la toate marea ei înțelepciune politică și o putere de previziune rar întâlnită la contemporani. Scriindu-și amintirile, e drept în anii ulteriori venirii lui Hitler la conducerea Germaniei, paginile despre Unire și despre conferința de la Versailles nu sunt încărcate de obișnuita notă triumfalistă: regina vedea că termenii păcii impuse Germaniei vor avea consecințe teribile și că ungurii (nu monarhia dualistă) trebuie compătimiți.

Rămânem în aceeași arie tematică cu prima (de nu ne-ar fi scăpat ceva), biografie integrală a vieții și operei regelui Mihai, datorată unui personaj la rândul său excepțional. Ivan Porter, membrul unei misiuni militare aliate în România lui Antonescu, prins și reținut de autorități, eliberat la 23 august și așezat de împrejurări în imediata vecinătate a regelui din chiar acea zi când l-a auzit spunând „Sper să fi făcut ceea ce trebuia să fac”. De atunci, încă 60 de ani mai departe (pentru că „povestea” nu biografia, cum îi spune autorul ei, merge până la victoria în alegeri a lui Traian Băsescu din 2004) acesta nu a încetat să arate lui Mihai o mare prietenie răsplătită în cele din urmă cu încrederea desăvârșită, acordată celui căruia îi încredințezi astfel, pentru o carte, viața ta. Practic volumul este împărțit în două părți aproape egale: copilăria, adolescența, „anii complicați” petrecuți alături de tatăl său și metresa sa oficială, cei 7 ani de domnie și cei aproape 50 de ani de exil care au urmat. Imaginea regelui este construită pe două nuanțe esențiale: datoria de nimeni îngrădită față de țara sa, care are în Mihai cel mai bun prieten și suferința îndurată pentru a-și duce la capăt misiunea.

Ajungem astfel inevitabil la următorul grupaj în bibliografia noastră, care înfățișează mai multe volume al căror subiect îl reprezintă anii comunismului și perioada care i-a urmat. Nu putem începe însă decât cu un volum de aproape 900 de pagini înfățișând într-o ediție demnă de avergura subiectului „Raportul final al comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România”, acum publicat pentru întâia oară într-un volum tipărit la editura Humanitas.

Nu este o lectură de vacanță, nici un best-seller pe care să nu-l lași din mână până ce nu ai citit ultima pagină. Pe deasupra, chiar și pentru generația mea, contemporană cu regimul comunist vreme de 45 de ani, revelațiile multor pagini sunt atât de zguduitoare încât compun o lume aproape paralelă, de care în mod deliberat mulți au fost ținuți deoparte cu prețul conformismului sau al răbdării înfricoșate. Cum a fost posibil ? te întrebi

mereu îngrozit nu atât de fantasmalele unui trecut, fie el cât de apropiat, cât de puterea teribilă a răului imposibil de distrus doar prin abandonarea unei ideologii sau prin construcția unor noi instituții, care-și dovedesc astăzi, bietele de ele, la fiecare pas fragilitatea.

Puterea adevărată a revoluției comuniste nu s-a stins și ea explică în bună măsură reacțiile vehemente îndreptate atât împotriva unora din cei care au alcătuit raportul sau împotriva raportului însuși care nu se sfiește să alcătuiască lungi liste de persoane (multe încă în viață) care au colaborat pe față cu vechiul regim, ba chiar au fost promotorii lui înfocați.

Pe scurt, avem totuși pentru prima oară un text care împotriva unor deficiențe care țin de capacitatea unui autor sau a altuia (sunt peste 50 de persoane încorporate în categoriile membru al comisiei, expert sau colaborator) de a cuprinde și stăpâni subiectul încredințat și peste unele note excesive, înfățișează într-o manieră corectă și întru totul plauzibilă peste 45 de ani de istorie românească, până în 2007, fie ocoliți, fie eludați cu bună știință în primul rând de cercetarea academică (pentru care sinteza de istorie națională s-a oprit la fatidicul an 1940, următorii 70 de ani fiind lăsați la latitudinea generațiilor care ne vor urma). Structurat pe trei părți raportul înfățișează Partidul Comunist Român (150 de pagini), Economia, societatea și cultura în anii noului regim (250 de pagini) și Represiunea (320 de pagini).

Concluziile, ca și mesajul prezidențial din 18 decembrie 2006, identifică 20 de acțiuni criminale, argumente pentru atât de așteptata condamnare a comunismului și stabilesc indubitabil că acesta a fost ilegal și criminal.

Din aceeași categorie tematică remarcăm încă două titluri: Carmen Chiru și Mihai Albu (ambii cercetători acreditați C.N.S.A.S.) care înfățișează mai multe studii de caz despre Dosarele Securității (Polirom) și la aceeași editură al doilea volum al Anuarului I.I.C.C.R., consacrat „Elitelor comuniste înainte și după 1989”.

În legătură cu primul volum aflăm încă dintr-un cuvânt înainte că autorii s-au gândit să ofere cititorilor informațiile esențiale despre această instituție, despre felul cum era întocmit un dosar de securitate, despre direcțiile ei principale de acțiune. Studiile de caz reunite în această lucrare au în vedere starea de spirit din penitenciare în anul 1948, relația cu mediile culturale, unde unii intelectuali de prestigiu erau urmăriți pas cu pas fără consecințe întotdeauna dramatice; despre cum erau contactați informatorii în mediul literar, despre cenzura în cinematografie, etc; precum și cazul „Meditația transcedentală” (1978-1983), un inventar de nume conspirative, exprimări haioase, evident involuntare, sau prin simple bancuri auzite de

informatori sau spuse de ei pentru a câștiga simpatia vreunei surse, precum și un dicționar de termeni uzuali din dosarele Securității care completează volumul.

Anuarul I.I.C.C.R. la al doilea volum consacrat acum Elitelor comuniste ante și post decembriste, adună în două mari capitole opt studii consacrate sintetic tematicii propuse, alcătuite de cercetătorii români (masteranzi și doctoranzi în țară dar și la universități prestigioase din străinătate), dar și de doi istorici parizieni (doctori în studii politice). Câteva recenzii încheie volumul.

În prima secțiune ni s-au părut foarte interesante studiile lui Laurențiu Ștefan înfățișând modul de recrutare a elitelor guvernamentale și dimensiunea lor tehnocratică, atât în vremea lui Dej, cât și în anii lui Ceaușescu ca și cel referitor la cadrele superioare de penitenciar iar din a doua secțiune lucrarea principală care identifică traiectoriile de conversie a elitelor comuniste din Ungaria, Polonia și Republica Cehă. Pentru cei care mai consideră comunismul o ficțiune ideologică este o lucrare utilă pentru că numește pe cei care l-au făcut și ne ajută să înțelegem și pentru ce.

Născut în 1933 (la 8 aprilie), absolvent universitar la Facultatea de Istorie din București în 1956, cercetător științific la Institutul de Istorie „N. Iorga” din 1957 până la pensie, doctor în științe istorice în 1968, Florin Constantiniu a trăit în zona de vârf a cercetării de specialitate. Din amintirile sale, deloc atinse de necruțătoarea trecere a timpului a ieșit o carte tulburătoare care își arată din titlu obiectivul „De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu”, lupta pentru adevăr cu teribilii cenzori ai propagandei comuniste.

Util atât pentru generațiile tinere de acum 50 de ani dar și pentru generațiile tinere de astăzi, volumul arată încă o dată de câtă inteligență, caracter și pasiune a fost nevoie pentru a asigura supraviețuirea ca știință a istoriei în anii comunismului. Încă odată avem ocazia să ne amintim sau să-i cunoaștem pentru prima dată pe mulți din cei care din umbră au hotărât nu doar destinele unor cărți, dar și ale unor oameni de mare valoare intelectuală. Pentru cel care scrie aceste rânduri, memoriile profesorului Consatntiniu au fost și un prilej de a intra din nou în atmosfera anilor studenției, de a rememora cursurile și seminarile unor mari profesori (mulți demult dispăruți) și de a mă întreba, a câta oară ? ce căutau cocoțați alături de ei activiști de partid reciclați, specializați în istorie contemporană și socialism științific, de multe ori, de un penibil desăvârșit.

Intră apoi în circulație multe informații inedite despre elaborarea tratatului academic de Istoria României (în patru volume) din anii 60, despre

sinteza de istorie a poporului român din 1970 sau despre congresul de științe istorice de la București din 1980.

Anexa documentară cuprinde câteva texte de referință între care celebra recenzie din 1957 făcută de profesorul Andrei Oțetea cărții lui S. Știrbu, „Răscoala din 1821 și legăturile ei cu evenimentele internaționale“ (specialiștii știu de ce) sau scrisoarea lui Corneliu Coposu către Florin Constantiniu cu interesante precizări referitoare la actul istoric de la 23 august 1944.

Închei acest grupaj de studii, articole și monografii consacrate ultimilor 50 de ani de istorie românească prezentând o carte din câte știu prima, consacrată mineriadelor, publicată la editura Curtea Veche în vara anului trecut și datorată lui Alin Rus, absolvent al Facultății de Istorie și Filozofie din Cluj (1999), profesor în învățământul preuniversitar, master în antropologie culturală, specializat ulterior și în folclor și sociologie rurală, în prezent doctorand la Cluj cu o teză despre „Mentalități și comportamente culturale în valea Jiului“.

Am dat toate aceste detalii pentru că lucrarea sa se servește în egală măsură de istoria și antropologia culturală. De altfel într-o „Introducere” Alin Rus se explică foarte convingător „am încercat să arăt complexitatea societății muncitorești din valea Jiului, dar și să sugerez că mineriadele au fost ancorate în cultura și mentalitatea oamenilor din această regiune”. În consecință, volumul structurat în două părți înfățișează mai întâi în trei capitole distincte istoria celor 6 mineriade (29-30 ianuarie 1990, 19 februarie 1990, 14-15 iunie 1990, 24-28 septembrie 1991, 18-22 ianuarie 1999, 16-17 februarie 1999) precum și grevele postdecembriste ale minerilor (iulie-august 1993, iulie-august 1994)

În partea a doua capitolele prezintă imaginea mineriadelor în presa locală, relația lui Miron Cozma cu ele, principalele teorii care le sunt consacrate și în fine într-un ultim capitol – un mic curs de imagologie minerească în secolul XX.

Suntem întru totul de acord cu concluziile studiului. Mineriadele au avut consecințe complexe, de la perpetuarea la putere a unui sistem și a unor persoane strâns legate de vechiul regim comunist, la întârzierea reformelor inclusiv în domeniul industriei miniere și până la sfârșitul culturii minerești din valea Jiului, atonia și dezolarea înlocuind extazul și conștiința puterii. Avem astfel, la aproape 10 ani de la ultimele mineriade, cea mai serioasă lucrare de sinteză despre cele mai teribile convulsii sociale care au lovit România postdecembristă.

Părăsim doar pentru câteva momente registrul foarte grav și vă punem în cele ce urmează câteva întrebări de cultură generală: de unde vine numele Americii ? Câte soții a avut Henric al VIII-lea ? Cine a inventat șampania ? Care este blestemul lui Tutankhamon ? Cine a enunțat teoria relativității ? Credeți că știți răspunsurile dar de fapt habar nu aveți. Vă spunem noi adevărul și imediat și unde l-am găsit. Deci nu de la Amerigo Vespucci, ci de la R. Ameryk, un argintar galez foarte bogat; Henric al VIII-lea, rege englez, nu a avut șase neveste, ci două, dacă ne gândim că patru căsătorii au fost anulate și toate din perspectiva catolică, șampania nu a fost inventată de francezi, ci de englezi, faraonul al cărui mormânt a fost descoperit în 1922 nu a blestemat pe nimeni, presupusele cuvinte aparțin presei și nu Einstein ci Galileo Galilei a enunțat prima oară aceste principii într-o lucrare scrisă în secolul al XVII-lea. Acestea și multe altele își găsesc locul într-o „Carte a ignoranței, mic tratat pentru cei care știu că nu știu” scrisă de doi oameni de presă britanici încrezători în curiozitatea fiecăruia dintre noi, dar foarte intrigați atunci când aud sau văd cât de multe credem că știm sau că înțelegem.

Cărțile colegilor noștri

Din multele volume apărute anul trecut și semnate de colegii noștri le prezentăm doar pe acelea care ne-au fost încredințate, cu speranța că în viitor numărul lor va crește, atât pentru a-și găsi locul în bibliografia noastră cât și pentru a candida la premiile anuale ale Societății de Științe Istorice (pe anul în curs încă neacordate). Fac de asemeni un apel călduros și acelora dintre noi care au susținut în ultimii doi ani teze de doctorat (unele nepublicate încă) să ni le semnaleze împreună cu câteva concluzii edificatoare, pentru a le găsi locul în această revistă.

Începem cu o publicație despre „Stațiunile balneoclimaterice Vizantea și Soveja“, datorată lui Horea Dumitrescu și Ionuț Iliescu, apărută la o editură din Focșani sub egida Muzeului Vrancei. Știm destule despre Soveja, unde am și ajuns de câteva ori în sejururi mai lungi sau mai scurte, dar stațiunea Vizantea îmi era complet necunoscută. Trebuie să spun că despre ambele localități volumul înfățișează o informație luxuriantă cu detalii despre componența celor șase izvoare (la Vizantea), cu medicațiile și contraindicațiile lor și cu modul de administrare, aflăm câți bolnavi s-au tratat într-o perioadă sau alta, liste cu persoane venite la băi, planul de venituri și cheltuieli al stațiunilor în care intră și angajarea unei orchestre, restaurantele și ospătăriile locale cu meniurile lor, personalități,

corespondență cu autoritățile. Sunt aproape 650 de pagini pline de informații de tot felul și nu putem decât să lăudăm o atât de răbdătoare activitate arhivistică, cu rezultate care înregistrează existența unei comunități în toate detaliile ei.

De la Buzău, alcătuită de soții Relu și Eugenia Stoica, avem o lucrare aproape de pionierat, un dicționar de dascăli ai locului, care au publicat de-a lungul timpului manuale școlare și auxiliare didactice (Editura Omega, 2007). Sunt trecute în revistă 400 de personalități locale, o întreagă lume, oameni ai școlii și ingineri în majoritate, care vreme de 150 de ani și-au slujit profesiunea oferindu-i cărțile esențiale. Indiferent de valoarea lor, produsul acestui efort este absolut exemplar. Dintre aceste nenumărate nume două îmi sunt familiare pentru că deși s-au născut (cazul profesorului Georgescu - Buzău) sau au lucrat ca profesori în Buzău (Vasile Maciu – unul din personajele cărții lui Constantiniu), eu i-am întâlnit ca profesori la Facultatea de Istorie din București la jumătatea anilor 60. Erau persoane complet diferite, cel dintâi calm și molcom cum îl arată și scrierile sale, celălalt temperamental și tranșant, ilustrau împreună aproape trei secole de istorie românească de la Mihai Viteazul la războiul de independență.

În fine, de la Târgu Jiu primim un volum cuprinzător de lucrări susținute la aniversarea a 60 de ani de la prima mențiune documentară a localității, scrise în majoritate de membrii de frunte ai Societății de Științe Istorice, reuniți într-o sesiune solemnă în noiembrie 2006. Și tot de aici ne-a venit și lucrarea colegului nostru Gheorghe Nichifor consacrată lui „Alexandru Ștefănescu, un destin în slujba istoriei”, apărută la editura Scrisul Românesc din Craiova în 2007. Este o monografie exemplară care descrie în primul capitol istoriografia românească de la răscrucea secolelor XIX-XX, apoi mișcarea culturală din Gorj, încadrându-l atât în epocă cât și în lumea din care a venit pe Alexandru Ștefulescu. Îi cunoaștem astfel mai întâi familia și formația intelectuală (seminarul pedagogic și poate câțiva ani la Facultatea de Litere), după care o viață întreagă a slujit învățământul din Târgu Jiu ca institutor la școala primară de băieți și pentru patru ani ca revizor școlar (1900-1904). Alte două capitole sunt consacrate: unul inițiativelor culturale, celălalt activității de documentarist și arheolog sau cercetător științific în domeniul istoriei care l-au consacrat. Lucrări precum „Mănăstirea Tismana”, „Gorjul istoric și pitoresc”, „Polovragi” sau „Documente slavo-române relative la Gorj”, vehiculează un mare număr de surse inedite și reprezintă și azi titluri de bibliografie obligatorie pentru orice medievist. 20 de pagini sunt consacrate posterității sale, în anexe figurând o bibliografie, o prefață și un indice de nume.

Lucrarea dovedește, dacă mai era nevoie, că și profesorii din preuniversitar pot face cercetare științifică serioasă cu atât mai mult cu cât pentru Gheorghe Nichifor, Alexandru Ștefulescu a fost un model. El însuși profesor, inspector, director de școală, animator cultural de anvergură, cercetător al istoriei locurilor sale cu rezultate deosebite în toate, el este cu adevărat urmașul marelui institutor gorjean.

Reviste de istorie. Alte publicații

Trecem în revistă pe scurt câteva din subiectele abordate în revistele franțuzești de istorie accesibile de mai mulți ani și publicului interesat din România.

Din publicația *Historia* semnalăm un documentar despre Hanibal, genialul strateg pentru care a tremurat Roma și alături, surpriză, un articol despre modelul popular de automobil al grupului Renault fabricat în România, care altul decât Logan și un Dosar despre istoria delațiunii de la Iuda și până în timpurile moderne ale statelor occidentale (în martie 2007). Numărul următor, apărut în plină campanie prezidențială franceză, o reflectă din perspectiva a aproape un secol de caricaturi politice. În mai, subiectul principal este consacrat războiului din Spania și pentru că la 26 aprilie s-au împlinit 70 de ani de la bombardarea orașului Guernica, tema unui celebru tablou al lui Picasso, ale cărui secrete sunt acum pentru prima oară deslușite. Un scandal la curtea regelui Soare, afacerea otrăvirilor, ne plasează în atmosfera secolului XVII, într-o Franța bântuită de vrăjitorie și de magia neagră și unde substanțele aducătoare de moarte circulau nestingerite până în anticamera regelui (iunie 2007). Două secole de misiuni extraordinare, fabuloasa cucerire a Polilor fac obiectul numărului din iulie 2007 iar în august eroii principali sunt „cavalerii cerului” – Saint Exupery, marele scriitor și aviator, deopotrivă, și toți așii aeronauticii.

O carte eveniment, volumul lui Max Gallo despre De Gaulle, cu fragmente și o iconografie inedită își găsesc locul în publicația din septembrie, în vreme ce în noiembrie subiectul principal este dedicat „ultimilor veterani ai primului război mondial și poveștilor lor”, iar în ultima lună a anului revista se îngrijorează de soarta Belgiei – unice sau despărțite, după ce vreme de șase luni s-a dovedit imposibilă formarea unui nou guvern și se redeschide la a 250-a aniversare a nașterii lui La Fayette, chestiunea dacă locul lui este sau nu în Pantheon.

Historia Thematique omagiază (ca și *Histoire*, dealminteri) pe marele constructor de fortificații Vauban, la 300 de ani de la moarte (1707) în

numărul din martie-aprilie și propune apoi trei subiecte interesante: despre regii care au schimbat Franța, de la primii Capețieni la Ludovic al XIV-lea (mai-iunie), despre societățile secrete (iulie-august) și despre protestanți: istorie, valori, influență.

Numerele pe anul trecut ale revistei lunare Histoire se arată la fel de atractive: despre moartea civilizațiilor, de la insula Paștelui și până la declinul Imperiului Roman (ianuarie), despre trei episoade uitate și deformate din istoria colonialismului francez: masacrele de la Setif (Algeria – 1945), Madagascar – 1947 și Camerun – 1955 (martie 2007). Sunt apoi evocate misterele Bizanțului (aprilie), remarcați călăii naziști (mai) și se prezintă războiul de șase zile, la 40 de ani de la atacul Izraelului (5 iunie 1967), evident în numărul din iunie 2007. Istoria tulburată a continentului latino-american face obiectul revistei în iulie-august, iar procesul Templierilor (la 700 de ani) în septembrie. Despre dezertorii, mutilații și răniții primului război mondial aflăm din numărul din noiembrie 2007 iar despre strămoșii francezilor în decembrie.

Colecțiile Histoire ne înfățișează marile femei care au deținut puterea din antichitatea orientală și până la Golda Meir, Margaret Thatcher și pe atunci candidată socialistă la președenția Franței Segolene Royal (iauarie-martie), pe englezi, drept un popor altfel decât celelalte (o sinteză istorică de la Wilhelm Cuceritorul la Tony Blair) în aprilie-mai, despre eroii și minunile Evului Mediu și despre rezistența franceză împotriva lui Hitler.

Încheiem atât de grăbita noastră trecere în revistă cu două inițiative editoriale remarcabile. În dorința de a-și consolida prestigiul, Cotidianul, un ziar de mare tiraj, fundat la începutul anilor 90 de Ioan Rațiu, a adăugat de un an încoace foilor sale tipărite zilnic și un alt produs cultural. S-a început cu o carte (miercuri) și sunt acum peste 50 de volume dintre cele mai diverse, din toate marile literaturi ale secolului trecut, s-a continuat cu un CD de muzică simfonică (vineri) și s-a dezvoltat oferta cu o colecție enciclopedică din care s-au scos deja în serii de câte 7, iată 28 de publicații (ultima apărută luni 25 februarie). Este la mijloc o excelentă colaborare cu seria Decouvertes-Știința a editurii Gallimard și cu editura Univers. Tipărit pe hârtie de cea mai bună calitate, cu ilustrații alb-negru și color de mare calitate, cu subiecte care înfățișează de regulă mari spații de cultură, fenomene naturale, personalități și personaje, volumele tratează accesibil fiecare temă și sunt însoțite, ca o carte de știință care se respectă, de mărturii și documente relevante. Dăm lista titlurilor celor 28 de cărți minunate care au apărut: Leonardo da Vinci. Arta și știința Universului; Egiptul. Tărâmul uitat; Dali, marele paranoic; Nostradamus, eterna reînțoarcere; Biblia. Cartea. Cărțile; Dinozaurii. O lume pierdută și Einstein. Bucuria gândirii. În

seria a doua s-au prezentat pe rând: Brâncuși. Inventatorul sculpturii moderne; Japonia. Eterna fascinație; Gaudy vizionarul; Francmasoneria. Secretele Frăției; Moise. Omul care l-a întâlnit pe Dumnezeu; Frumusețea. O istorie a eternului feminin; Freud. De la tragedie la psihanaliză. Au urmat: Rembrandt. Între clar și obscur; Tibetul, o civilizație rănită; Dada. Revolta artei; Știința arabă. O epopee a cunoașterii; Confucius. Cuvântul în acțiune; Hrana. Spune-mi ce mănânci, ca să-ți spun cine ești; Che Guevara. El Comandante și într-o ultimă serie prelungită în primele două luni ale anului 2008: Mayașii. O civilizație dispărută; Frida Kahlo; India clasică; Aborigenii australieni; Nero. Fiul vitreg al istoriei; Don Juan. Mitul cuceritorului și Templierii. Cavalerii lui Christos.

Sfârșitul anului trecut a făcut un dar nesperat cititorilor din România: cea mai prestigioasă revistă de politică externă, cu titlul ei original Foreign Policy, apare și în limba noastră.

Sunt de fapt două reviste într-una singură, boardului american fiindu-i alăturat un consiliu editorial românesc din care nu lipsesc oameni de cultură precum Andrei Pleșu, politicieni de talia lui Petre Roman, Adrian Severin și Mihai Răzvan Ungureanu.

Rubricile publicației (bilunare), au titluri atractive și interesante: Regândește, Numere prime, Eseuri (despre unul din noii magnați Carlos Slim, despre războiul din Irak, „pe care-l merită americanii” și despre Globalizare, definit drept cel mai mare mit al lumii), o masă rotundă (despre cine face politică globală în România), un Index, desigur despre globalizare și de ce nu, un articol despre lumea Hip-Hop.

Numărul 2, apărut acum câteva zile cu teme care merg de la sfârșitul președinției lui Putin în Rusia la proclamarea republicii Kosovo și integrarea Serbiei în U.E., în anul următor, când vor fi toate istorie.

Résumé

La bibliographie, plutôt un journal de lecture, passe en revue des travaux considérés représentatifs par l'auteur, de la large production éditoriale de chaque année, les seules critères de sélection étant la nouveauté de l'information et de l'interprétation et l'accessibilité pour le public intéressé.